

УДК 658.821

Поперечний С. І., к.е.н., доцент [©], **Клебан О. Л.**, к.е.н.
*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОПТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті розглядається діяльність оптових ринків сільськогосподарської продукції у Франції, Великобританії, Німеччині, Іспанії.

Ключові слова: *оптовий ринок, оптова торгівля, сільськогосподарська продукція.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання актуальною є проблема розвитку інфраструктури аграрного ринку, зокрема оптових ринків сільськогосподарської продукції. Саме оптові ринки відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни, розвитку конкуренції, підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських товаровиробників, зменшенні рівня тінізації економіки. В Україні поки що відсутня налагоджена система оптових ринків сільськогосподарської продукції, як це є в країнах з розвинутою ринковою економікою. Тому вивчення досвіду організації оптових ринків сільськогосподарської продукції в зарубіжних країнах є актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам організації та розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції присвячені праці Васильчак С., Гладія М., Горбоноса Ф., Корінця М., Сукачова А., Швецової Л. та ін. Однак недостатньо висвітлений досвід формування та організації мережі оптових ринків закордоном.

Мета статті – вивчити досвід країн Західної Європи з організації оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу. Оптовий ринок сільськогосподарської продукції – це місце, де здійснюється купівля-продаж сільськогосподарської продукції.

У світовій практиці розрізняють два типи оптового ринку сільськогосподарської продукції:

- оптові ринки-збирачі у сільській місцевості, які спеціалізуються по збору сільськогосподарської продукції від виробників та формування її у великі товарні партії;

- оптові ринки-термінали у міській місцевості, які спеціалізуються на продажу сільськогосподарської продукції підприємствам дрібнооптової, роздрібною торгівлі або закладам громадського харчування.

Метою створення оптових ринків-збирачів є забезпечення і підтримання оптимальних закупівельних цін сільськогосподарської продукції. Продаж

продукції здійснюється за принципом аукціону (як з підвищенням, так і з пониженням ціни), що розглядається як найбільш прозорий механізм встановлення ціни на відкритих ринках. Фермери, сільськогосподарські виробничі кооперативи Франції, Італії, Іспанії, Нідерландів досі користуються такою системою торгівлі.

Оптові ринки-термінали спрямовані на формування справедливих реалізаційних цін на сільськогосподарську продукцію для кінцевого споживача в роздрібній торгівлі.

Більшість великих міст у Великобританії мають оптові ринки сільськогосподарської продукції, які забезпечують продаж продукції дрібнооптовим та роздрібним підприємствам. Так, у Лондоні є п'ять таких оптових ринків: Білінгсгейт (Billingsgate), де здійснюється оптова торгівля рибою та морськими продуктами, Смісфілд (Smithfield) – оптова торгівля м'ясними продуктами, Спітлфілдс (Spitalfields), Нью Ковент-Гарден (New Covent Garden) і Західний Міжнародний (Western International) – оптова торгівля свіжою плодоовочевою продукцією. Частка продажу сільськогосподарської продукції на цих ринках становить 10% від загального обсягу товарообороту оптової торгівлі сільськогосподарської продукції в країні. У Великобританії найбільшу роль у розподілі сільськогосподарської продукції відіграють супермаркети. Вони мають налагоджені прямі договірні зв'язки з виробниками-фермерами.

Ринок "Нью Ковент-Гарден" (New Covent Garden) є державної форми власності оптовий ринок, який спеціалізується на оптовій торгівлі свіжими овочами, фруктами та квітами.

Особливістю ринку "Нью Ковент-Гарден" є те, що управління здійснює державна служба Департаменту навколишнього середовища, продовольства та сільського господарства (DEFRA). Вона відповідальна за капітальні інвестиції в розвиток ринку та його інфраструктури. Служба щотижня збирає інформацію про ціни на певні види сільськогосподарської продукції та опубліковує їх в спеціальних журналах, які висвітлюють кон'юнктуру ринку. Контроль за якістю та безпекою сільськогосподарської продукції, представленої на ринку, теж покладається на державних інспекторів. Дохід ринку "Нью Ковент-Гарден" формується з орендної плати за торгове місце, а також із плати за в'їзд автомобіля на територію ринку. Частина прибутку використовується для розширення ринку, його модернізації, а решта коштів повністю передаються в Департамент навколишнього середовища, продовольства та сільського господарства для реалізації державних програм, проектів тощо.

Особливістю Великобританії є те, що більша частина сільськогосподарської продукції імпортується. Тому на ринку "Нью Ковент-Гарден" реалізується переважно імпортна продукція, яка закуплена посередниками на оптових ринках закордоном або в зарубіжних асоціаціях фермерів. Британські товаровиробники більшу частину своєї продукції реалізують через комісійних агентів на оптових ринках, або самостійно налагоджують прямі договірні зв'язки з адміністрацією оптового ринку. Внаслідок того, що мешканці Лондона лише 20% сільськогосподарської

продукції закупають для самостійного приготування їжі, а здебільшого полюбляють приймати їжу в закладах громадського харчування, то основними покупцями на ринку "Нью Конвент-Гарден" є заклади громадського харчування або інші підприємства. Таким чином, адміністрація ринку прийняла рішення щодо надання послуг з доставки продукції. Більш того, з'явилися фірми, які орендують приміщення на ринку саме для закупівлі сільськогосподарської продукції, її упакування та доставки клієнту – закладу громадського харчування. Таким чином, частка сільськогосподарської продукції, яка реалізується закладам громадського харчування з оптового ринку "Нью Ковент-Гарден", становить 39%. Останнім часом адміністрація ринку намагається диверсифікувати свою діяльність з метою більш повного задоволення потреб і запитів своїх клієнтів. Тому здійснюється торгівля молока та молочних продуктів, м'яса, риби і морських продуктів, а також деяких непродовольчих товарів. Однак існує великий стримуючий чинник диверсифікації діяльності ринку, оскільки в статуті вказано, що основним видом діяльності оптового ринку може бути оптова торгівля лише плодоовочевою продукцією. Для того, щоб розвивати нові види діяльності чи здійснювати продаж іншої продукції, необхідно здійснити детальний аналіз та обґрунтування таких змін, а відтак і дозволу Міністерства сільського господарства. Більше того, існує сильне негативне лобювання з боку інших оптових ринків в місті, які не хочуть втрачати своєї частки ринку певних видів продукції.

У Німеччині найбільші міста мають оптові ринки-термінали, які забезпечують постачання сільськогосподарської продукції наступним посередникам або кінцевим споживачам. Ці ринки є як в приватній, так і в комунальній власності. У країні є три найбільших оптових ринків сільськогосподарської продукції: в Мюнхені, Штутгарті й Гамбурзі. Основні показники їх діяльності наведені у табл. 1.

В Іспанії функціонує мережа 22 оптових ринків сільськогосподарської продукції, які спеціалізуються на торгівлі свіжих овочів та фруктів. Однак є декілька ринків, на яких організована оптова торгівля рибою, м'ясом та квітами. Оптові ринки сільськогосподарської продукції займають загальну земельну площу 100 га. Майже 3600 підприємств, зокрема 2600 оптових посередників, працюють в мережі оптових ринків Іспанії. На територію ринків заїжджають майже 44 000 автомобілів щодня. На ринках створено всі умови для торгівлі — павільйони ринків, адміністративні будівлі, холодильники, транспортний центр для розвантаження-завантаження продукції, готель, банківська служба, страхове відділення, АЗС і багато інших послуг. Представники кооперативів або окремих виробників мають у павільйонах свої постійні місця (за визначену плату), які можуть продати або здати в оренду будь-кому на будь-який термін, у разі, якщо не користуються ними.

Як правило, о 5 годині ранку починаються торги, у ході яких формуються ціни, а до 8-10 години інформацію про ціни передають по комп'ютерній мережі всім зацікавленим фірмам та у засобах масової інформації. Отже, будь-який виробник і покупець може ознайомитись з цінами в лічені години та вирішити,

куди йому наступного дня вигідніше відправитися, щоб продати свій товар. Ціни залежать від якості сільськогосподарської продукції, що має відповідати встановленим вимогам. До того ж, встановлено суворий подвійний контроль — санітарний і контроль якості, який ведеться постійно державними інспекторами. Однак оптові ринки сільськогосподарської продукції Іспанії неоднакові. Існують універсальні ринки, звідки продукти постачаються не тільки в межах країни, але й в США, Південну Америку, Італію, Францію тощо. Інші, забезпечують продуктами харчування найближчу місцевість, а деякі обслуговують цілий регіон.

Таблиця 1

Характеристика найбільших оптових ринків сільськогосподарської продукції в Німеччині*

Показник	Оптовий ринок у м. Гамбург	Оптовий ринок у м. Мюнхен	Оптовий ринок у м. Штутгарт
Площа землі, га	26,8	30	17
Види продукції, які реалізуються на ринку	Свіжі овочі та фрукти, квіти	Свіжі овочі та фрукти, квіти	Свіжі овочі та фрукти, квіти, кімнатні рослини
Кількість операторів (підприємств)	290	270	440
Кількість зареєстрованих покупців	4895	...	4000
Обсяг товарообороту, тис. т /рік	754	1000	490
Додаткова інформація	Функціонує сервісний та логістичний центр. Ціни, встановлені на ринку, використовуються для формування національної бази цін на сільськогосподарську продукцію.	Організація ринку відповідає стандартам якості НАССР та ISO.	97% усієї продукції транспортується автомобільним транспортом, а 3% - залізничним.

*Джерело: [5].

У Франції існує мережа з 16 оптових ринків "національного інтересу", з яких 13 – оптові ринки із так званою "змішаною економікою". Засновниками останніх є державні та місцеві органи управління, об'єднання торговців. Більше, ніж 74% свіжих фруктів та овочів продається через оптові ринки. За останні роки

така мережа сприяє зустрічі 46 000 покупців з 3500 виробниками і 2100 оптовими продавцями сільськогосподарської продукції. Відомий ринок "Ронжі" (Rungis) надає торгові місця половині з тих оптових продавців і 9% виробників. Дані табл. 2 характеризують діяльність мережі оптових ринків "національного інтересу" та ринку "Ронжі".

Таблиця 2

Характеристика оптових ринків сільськогосподарської продукції Франції*

Показник	Мережа оптових ринків "національного інтересу" (середнє значення)	Ринок "Ронжі"
Площа під забудовою, м кв.	56604	550000
Обсяг товарообороту, тис. т	211,7	1740,0
Кількість покупців, осіб	1999	23000
Оптові продавці, які зареєстровані на ринку	85	1140
Виробники, які зареєстровані на ринку	265	267

* Джерело: [5].

Оптовий ринок "Ронжі" надає в оренду торгові та складські приміщення оптовим посередникам свіжої плодоовочевої продукції, переробним підприємствам, імпортерам, продавцям непродовольчих товарів, логістичним компаніям. На ринку реалізується широкий асортимент товарів: свіжі овочі та фрукти, риба і морські продукти, м'ясо усіх видів, молоко та молочні продукти, квіти. Саме на оптову торгівлю продовольчими товарами на ринку припадає 66% продажу. Тут можна придбати різноманітні продукти харчування з віддалених куточків Франції. Разом з тим спостерігається позитивна тенденція збільшення економічних показників діяльності ринку "Ронжі" завдяки впровадженню та розвитку послуг щодо продажу непродовольчих товарів, зокрема декоративних товарів, призначених для клієнтів у сфері роздрібної торгівлі та громадського харчування.

Ринок "Ронжі" – це не тільки оптовий ринок, який забезпечує мешканців Парижа свіжою сільськогосподарською продукцією, ба більше – це дистрибуційний центр постачання якісної свіжої продукції великій частині Європи. На ринку працює окремий відділ Міністерства сільського господарства, який регулярно збирає інформацію про ціни на сільськогосподарську продукцію.

Ще у 1970-х роках уряд Франції з метою забезпечення постачання свіжої сільськогосподарської продукції за низькими цінами, прийняв закон про сприяння розвитку оптового ринку сільськогосподарської продукції. Згідно із цим нормативним актом ринок "Ронжі" забезпечений ексклюзивною зоною постачання радіусом 20 км. Це означає, що кожний виробник чи продавець сільськогосподарської продукції, який знаходиться в межах цієї зони, повинен

продавати свою продукцію на ринку "Ронжі". Якщо вони не хочуть продавати на ринку, то зобов'язані покинути цю зону. Тобто усі продавці сільськогосподарської продукції повинні бути учасниками ринку "Ронжі". Така політика державного захисту і підтримки оптової торгівлі сільськогосподарської продукції дозволяє розвиватись ринку "Ронжі" і до тепер. На даний час ця державна політика є не настільки суворою, однак ринок отримав достатній поштовх для свого розвитку і має можливості протистояти в конкурентній боротьбі з іншими оптовими ринками. Саме тому більшість сільськогосподарських виробників та посередників віддають перевагу ринку "Ронжі".

З метою приваблення закладів громадського харчування та інших підприємств, керівництво ринку розробило концепцію розвитку "one-stop shopping" (англ. купівля з однією зупинкою). Суть її полягає в тому, що на ринку розвиваються послуги, що не пов'язані з продуктами харчування, а саме продаж декорацій, інструментів, пакувальних засобів і, навіть, автомобілів.

Таким чином, основною причиною успішного розвитку оптового ринку "Ронжі" була сильна державна політика щодо підтримки та захисту оптової торгівлі сільськогосподарської продукції. Крім того, адміністрація ринку враховує зміни у запитах своїх клієнтів, покупців при формуванні торгового асортименту.

Висновки. Успішна діяльність оптових ринків сільськогосподарської продукції в країнах Західної Європи була досягнута завдяки:

- державній підтримці розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції;
- своєчасному виявленню і задоволенню запитів клієнтів оптових ринків;
- диверсифікації послуг оптових ринків;
- функціонуванню моніторингу цін на сільськогосподарську продукцію та розповсюдження цієї інформації серед виробників.

Література

1. Васильчак С. В. Оптовий ринок сільськогосподарської продукції як складова інфраструктури аграрного ринку / Васильчак С. В., Лучків М. П. // Науковий вісник ЛНУВМБТ. – 2010. – Т. 12. – № 1 (43). – С. 95-99.
2. Ковальський Д. Діяльність оптових ринків сільськогосподарської продукції: закордонний досвід. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.yurincom.com/ua/legal_bulletin_of_Ukraine/publications/?aid=5705&rid=344
3. Корінець Р. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: запитання та відповіді / Корінець Р., Швецова Л. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.amdi.org.ua/File.php?f=Maket_1.pdf
4. Сукачев А. В. Маркетинговая стратегия модернизации регионального оптового продовольственного рынка: Автореф. дис. ... канд. экон. наук / Волгоградский гос. универ. – Волгоград, 2006. – 23 с.

5. Jean-Joseph Cadilhon Wholesale markets and Food Distribution in Europe: New Strategies for Old Functions / Jean-Joseph Cadilhon, Andrew P. Fearn, David R. Hughes & Paule Moustier [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nhgy.hzau.edu.cn/kech/ncpyxx/study/pdf/4.pdf>

6. J. D. Tracey-White Wholesale markets. Planning and design manual [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.getcited.org/pub/103048267

Summary

Stepan Poperechnyi, Ph. D., Oksana Kleban, Ph. D.

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S. Z. Gzhytskyij*

**FOREIGN EXPERIENCE OF ORGANIZATION OF WHOLESALE
AGRICULTURAL MARKETS**

*Activities of wholesale agricultural markets of France, Germany, Great Britain
and Spain are explored in the article.*

Стаття надійшла до редакції 14.04.2011 р.